

MULTİKULTURAL CƏMIYYƏTLƏRDƏ İDMANIN İNTEQRASIYAEDİCİ ROLU

N.R. Əzizova

Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi və İdman Akademiyası
narmin.elyasova@sport.edu.az

Nəşr tarixi

Qəbul edilib: 01 oktyabr 2021

Dərc olunub: 27 oktyabr 2021

© 2021 ADBTİA Bütün hüquqlar qorunur

Annotasiya. Məqalənin məqsədi idmanın rolunu müxtəlif mədəni mənşəyi olan fərdlər və qruplar arasında inteqrasiyaedici rolunu araşdırmaqdır. Bu məqsədlə öncə idman psixologiyasına nəzər yetirib idmanın sosial – mənəvi roluna baxmaq lazımdır. İdman multikultural cəmiyyətlərdə böyük inteqrasiyaedici rol oynayır. Yəni idmanın inteqrasiyanı asanlaşdırmağa biləcəyinə inanmağımızın səbəbini izah etmək, həm də bu cür cəhdlərin qarşılaşma biləcəyi çətinlikləri aşkar etmək məqsədi daşıyır. İcma səviyyəsində idmanda iştirak sosial təcridəndən qorunmağa, inklüzivliyi asanlaşdırmağa və müxtəlif qrupların və azlıqların inteqrasiyasını təşviq etməyə kömək edə bilər.

Açar sözlər: *idman, fiziki aktivlik, miqrantlar, mədəni əlaqə, inteqrasiya, inteqrasiyaedici rol, multikultural cəmiyyət.*

Müasir dövrdə dünya dövlətlərinin əksəriyyətində etnik, irqi, dini və mədəni müxtəlifliklər mövcuddur. Bu müxtəlifliklər tarixi prosesin inkişafının nəticəsi kimi obyektiv xarakter daşıyır. Müxtəlifliklər xalqların etnik-mədəni dəyərlərini, mədəniyyətlərini xarakterizə etməklə onların dünyagörüşü və fəaliyyətlərinin əsasını təşkil edir və həyatında müsbət rol oynayır. Biz müxtəlif etnik, irqi, dini və mədəni qrupların nümayəndələrinin birgə yaşadıqları cəmiyyəti multikultural adlandırırıq. Buna görə də sözün geniş mənasında müasir dövrdə əksər dövlətlər multikulturaldır.

Miqrasiya insanların mövsümi və daimi hərəkəti ilə bağlı zamansız bir fenomendir. Kommunikasiya texnologiyalarının inkişafı və qloballaşmanın mövcud dövrü fonunda, miqrasiya həm çox cəmiyyətlər üçün böyük bir problem, həm də hüquqi, iqtisadi, demoqrafik, təhsil, sosial və psixoloji cəhətləri əhatə edən

çox müzakirə olunan bir mövzunu təmsil edir. Əksər Avropa ölkələrində miqrasiya mövzusu sosial-siyasi gündəmdə prioritet məsələdir, çünki onların əksəriyyəti son illərdə artan miqrant axını ilə bağlı çətinliklərlə üzləşib. Miqrantların inteqrasiyası həm sosial birliyi qorumaq, həm də istənilən ölkənin iqtisadi inkişafı üçün həyati əhəmiyyət kəsb edir. İndi miqrantların demoqrafik və iqtisadi artıma verdiyi töhfələr geniş şəkildə qəbul edilir.

Miqrant şəxslərin cəmiyyətə inteqrasiya olunması üçün müxtəlif fəaliyyət növləri təklif olunur. Bunlardan biri də idmandır. Müxtəlif sosial təbəqələrdən olan insanlar tərəfindən oynanılan və izlənilən bu sahə mədəniyyətlərarası dialoq və sosial inteqrasiya üçün ideal və təsirə malikdir. Biz idman vasitəsilə inteqrasiya haqqında danışarkən idmanın, xüsusən də etnik azlıqlar və immiqrant icmaları üçün sosial inteqrasiyaya verdiyi müsbət töhfəni etiraf etməliyik.

İdman insanlığın özü qədər qədimdir. İnsanların əhval – ruhiyyəsini yüksəkdə saxlayan, onları sağlam saxlayan bir vasitədir. Müasir dünyada idmanın əhəmiyyəti noutbuk və ağıllı telefonlardan daha artıqdır. Rəqabət halında olmaq, sağlam bədənə sahib olmaq həm insanlara yaşamağa həvəsləndirir, həm də onlara mühüm dəyərlər aşılayır.

Biz idmana sadə bir proses kimi baxa bilərik. Ola bilsin ki, həftəsonu idman etmək, bunu öz sosial hesablarından paylaşmaq insanlara əyləncəli görünə bilər. Onsuz da həyatımıza daxil olan sosial şəbəkələr, texnoloji yeniliklər bizim həyatımızdan çox vacib olan dəyərləri çıxartmaq üzrədir. İdmanın da bu siyahıya daxil olmasına icazə verməməliyik. İnsanların sağlamlığı və xoşbəxtliyi üçün idman vacib alətdir. İdmanın daha da çox yayılması gənc idmançıların daha da ruhlanmasına və icmalararası münasibətlərin daha da yaxşılaşmasına vasitəçi olacaq.

İdman mühüm sosiallaşma agentidir de-

yə bilərik. İdman yalnız sosiallaşma agenti deyil, həm də cəmiyyətə mənəvi dəyərləri aşılayır. Buna görə də iddia etmək olar ki, idmanda iştirak mədəni müxtəlifliyə hörməti və anlayışı, miqrantların inteqrasiyasını gücləndirə bilər. Yəni deyə bilərik ki, idman əslində tolerantlığın yayılma vasitəsidir. Bu məqalədə biz müxtəlif mədəniyyətlərə malik fərdlər və qruplar arasında idmanın inteqrativ rolunu nəzərdən keçirəcəyik. Mövcud dəlillər idmanın inteqrasiyanın təşviqində oynaya biləcəyi rolu dəstəkləyir. Bəzi mübahisələr də mövcuddur. Çünki idmanın mədəni fərqlilikləri vurğulayaraq gərginlik yarada biləcəyini də söyləyirlər.

Sosioloqlar üçün “mədəniyyətlərarası dialoq” və “idman vasitəsilə inteqrasiya” eyni zamanda sosial və siyasi debat kateqoriyalarıdır. Konstruktiv dialoq yalnız bərabər imkanlar, ifadə azadlığı, təhlükəsizlik və ləyaqəti təmin edən mühitdə mövcud ola bilər [4].

İdman miqrant gənclərin sağlam böyüməsinə və inkişafına dəstək olur. Onlar idman vasitəsilə öyrənir, dostluq edir, əylənir. Onlar idman vasitəsilə müxtəlif bacarıqlarını inkişaf etdirə bilirlər:

1. öz ana dillərindən başqa bir xarici dil öyrənmək;
2. özlərini cəmiyyətin bir hissəsi hiss etmək;
3. cəmiyyətə töhvə vermək hissi;
4. məskunlaşma zamanı çətinliklər içərisində asudə vaxtın təşkili və s.

Əgər siz bir idman klub rəhbərisinizsə və sizin klubunuzda müxtəlif xalqların nümayəndələri varsa, bəzi qaydalara riayət etmək tövsiyə olunur:

1. klubunuzun davamlılığını təmin etmək
2. müxtəlifliyindən asılı olmayaraq klubunuzda bacarıqlı oyunçuların sayını artırmaq
3. dilindən, dinindən, irqindən, cinsindən asılı olmayaraq, qabiliyyətindən, mədəni mənşəyindən asılı olmayaraq hər kəsin dəyərli olduğunu hiss etdirin
4. bütün üzvlərin öyrənməsi üçün bərabər imkanlar yaratmaq və s.

Lakin miqrant gənclər bəzi problemlərlə də üzləşə bilirlər. Buna aşağıdakıları misal göstərmək olar:

1. Ölkə yaxud şəhərlə tanışlığın az olması;
2. Dil maneələri
3. İdmanla məşğul olmaq üçün valideyn dəstəyinin olmaması
4. İrçilik və ya ayrı-seçkilik qorxusu
5. İdman klublarının intolerant münasibəti
6. Müxtəliflik
7. Yerlərdə qadınlar üçün şəraitin olmaması
8. Mədəni və ya dini öhdəliklər

Bəzi qaydalara riayət etməklə siz idmanın multikultural cəmiyyətlərdə inteqrasiyaedici rolunu gücləndirə bilərsiniz:

1. Müxtəlif mədəniyyətlər barədə məlumatların və müxtəlifliyə açıq olun.
2. Mövcud üzvləri yeni gələn şəxslərlə dostluq etməyə təşviq edin.
3. Yeni başlayanlara idmanla bağlı dəstək və məsləhətlər verin.
4. Mədəni fərqlərə qarşı həssas olun.
5. İrqi və ya dini təqiblərə dözməyin.
6. Oyunlara və təlimlərə nəqliyyatda kömək təklif edin.
7. İdman avadanlıqlarını paylaşın.
8. Yeni gələnlərə qaydaları öyrənməyə kömək edin.
9. Kiminləsə tanış olduğunuz zaman gülümsəyin və salam deyin.
10. Müxtəlif dillərdə salamlama işarəsi yaran və bunu klubunuzda və ya məşqdə nümayiş etdirin.
11. Fotoşəkillərə, plakatlara sahib olun.
12. Klub binalarınızdakı fotoların müxtəlif mədəniyyətlərdən olan idman adamlarını əhatə etməsinə diqqət edin [3].

Ailələrin gənclərə inam və dəstək qazanması üçün bu işə bir az yaradıcı yanaşa bilərsiniz;

1. Komandada olan gənclərin ailə üzvlərini və icma liderlərini oyunlarınızı görməyə dəvət edin;
2. Klubunuz və idman fəaliyyətləriniz ilk tərəfdən - dəvət edin;
3. Təlim və oyunlar, yarışmanın necə olacağı haqqında müntəzəm məlumat verin;
4. Yarışlarda ailənin dəstəyinə ehtiyacınız olduğunu hiss etdirin və s.

Gənclər tarixən miqrantların böyük bir hissəsini təşkil edir. Buna baxmayaraq, miqra-

siya ilə bağlı milli və beynəlxalq müzakirələrdə gənclərin perspektivləri nadir hallarda nəzərə alınır. Gənc məcburi köçkünlərin ehtiyacları daha yaxşı başa düşülməlidir və onların Avropa cəmiyyətində rolu qəbul edilməlidir. Gənclər siyasəti üzrə Avropa Şurası struktur sənədi – 2020 Gündəliyi - gənclər, sığınacaq axtaran şəxslər və məcburi köçkünlərlə gənclərin işinə xüsusi diqqət yetirir.

Bir tərəfdən, gənclər hərəkətiliyin müsbət aspektlərindən istifadə edirlər və Avropa Komissiyası, Avropa Şurası və digər gənclər təşkilatlarının da daxil olduğu Erasmus Mundus, Avropa Könüllü Xidməti kimi Avropa proqramlarından istifadə edirlər. Digər tərəfdən, miqrant gənclər bir çox problemlərlə üzləşirlər. Avropada təxminən 12 milyon gəncin valideynlərinin aid olmadığı cəmiyyətlərdə doğulduqları və böyüdükləri təxmin edilir. Bu ölkələrdə böyümələrinə baxmayaraq, bir çoxları hələ də miqrant hesab olunurlar [1].

18 dekabr yalnız Beynəlxalq Miqrantlar Günü deyil, həm də bütün miqrantların insan hüquqlarının tanınması və qorunmasını, onların cəmiyyətin tam iştirakçısı olmasını təmin etmək üçün fəaliyyət göstərən, Belçikada yerləşən təşkilatın adıdır. 18 dekabr beynəlxalq miqrantlar günündə beynəlxalq miqrantlar cəmiyyətlərini birləşdirmək, habelə miqrantların nailiyyətlərini qeyd etmək və onların radio stansiyalarının və təşkilatlarının dünyanın bütün yerlərindən aktiv şəkildə iştirakı ilə qeyd etmək üçün beynəlxalq bir radio aksiyası təşkil edilir. 2010-cu ildə 4 qitədə 49 ölkədən 147 stansiya iştirak etmişdir [2].

Mədəniyyətlərarası dialoq dözümsüzlüklə mübarizə və qarşılıqlı anlaşmanın möhkəmləndirilməsində mühüm rol oynayır. Əksər qlobal münaqişələr insanlar arasında olan nifrət hissindən qaynaqlanır. İnsanların bir – birinə qarşı etdikləri ədalətsizlik, hörmətsizlik, dözümsüzlük sonda böyük problemlərə gətirib çıxarır. İnsanlar arasında münasibətlər, razılaşmalar onlar arasında qarşılıqlı anlaşmadan keçir. Əgər birinin dediyi o birinin boğazından keçmirsə, bu zaman ixtilafların, konfliktlərin ilk rüşeymləri atılır. Qarşılıqlı anlaşma olmadıqda dostluq, qardaşlıqdan söhbət gedə bilməz. Hörmət, diqqət, sona qədər dinləmək mədəniyyəti hər kəsdə bərabər olsa çox güman ki,

Yer kürəsi daha gözəl, dinc məskənə çevrilər. Hal – hazırda dünyanın müxtəlif yerlərində müharibələr baş verir, iqtisadi böhran sürətlə yayılır. Dünya miqyasında dini, irqi, milli ayrı – seçkilik güclənməkdə, hətta bəzən bu zəmində qarşıdurmalara gətirib çıxarmaqdadır. Müharibələr, böhranlar, ayrı – seçkiliklər çoxaldığı dövrdə təəssüf ki, insani xüsusiyyətlər də itməyə başlayır. Vətəndaş cəmiyyətinin formalaşması üçün insani keyfiyyətlərə malik şəxslərin yetişdirilməsi vacibdir. İnsana məxsus ən mühüm keyfiyyətlərdən biri məhz tolerantlıqdır. Tolerantlıq vətəndaş cəmiyyətinin əsas əxlaq prinsipidir. Tolerant şəxs digər xalqların, dinlərin nümayəndələrinə, adət - ənənələrinə dözümlü olmağı bacarır və həmçinin dinindən, irqindən, dilindən, milli və siyasi mənsubiyyətindən asılı olmayaraq bütün vətəndaşlara hörmət edir.

Uğurlu gələcək, işıqlı cəmiyyət tolerant insanların sayından asılıdır. Tolerant olmaq cahilliyin, savadsızlığın əksidir. Hər şeyin kökündə savad, təhsil dayanır. Hər bir oxunulan kitab, məqalə, qəzet, jurnal sizi tolerant olmağa daha da yaxınlaşdırır. Tolerant insan cahil şəxsin antonimidir. Tolerantlıq əksər insanların düşündüyü kimi yalnız dinə aid deyil. Biz insanlar nəinki digər dinlərin daşıyıcılarına, həmçinin fərqli dildə danışanlara, fərqli mədəniyyətin nümayəndələrinə, digər xalqlara, hətta geyimi, xarici görünüşü, musiqi zövqü, fiziki və intellektual əlilliyi olan şəxslərə qarşı dözümlü, hörmətçil münasibət göstərməliyik. Biz hər kəsə, hər şeyə qarşı diqqət, hörmət, dözümlü sərgiləməliyik. Qarşımızdakı insana rəngindən, dinindən, irqindən, sosial mənsubiyyətindən asılı olmayaraq qiymət verməliyik. Əgər həmsöhbətimiz yalan danışarsa, iftira atırsa, kiminsə haqqını tapdalayırsa təbii olaraq heç birimiz onun hansı dinə qulluq etdiyini, hansı irqə mənsubluğunu araşdırmırıq. Biz ona xarakterinə görə qiymət verməli oluruq. Bütün dünyada bir vahid din, irq, milliyət var, o da İnsandır.

ƏDƏBİYYAT

1. <https://www.coe.int/az/web/compass/migration>
2. http://www.december18.net/sites/default/files/d18_annual_report_2010.pdf

3. https://www.cmy.net.au/wp-content/uploads/2019/12/Game-Plan-Resource-Kit_2015.pdf

4. <https://rm.coe.int/sport-facing-the-test-of-cultural-diversity-integration-and-intercultu/1680734be5>

ИНТЕГРАЦИОННАЯ РОЛЬ СПОРТА В МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛЬНЫХ ОБЩЕСТВАХ

Н.Р. Азизова

Азербайджанская Государственная Академия Физической Культуры и Спорта
narmin.elyasova@sport.edu.az

Аннотация. Цель статьи состоит в изучении влияния спорта на интеграцию между различными группами и слоями населения различных по своей культуре. Поэтому, учитывая спортивную психологию, мы будем рассматривать социально-моральную роль спорта в жизни людей. В мультикультуральных обществах, спорт играет большую интеграционную роль. Вот почему важно выявление фактов, препятствующих этому и нашей веры в то, что и в дальнейшем ситуация с интеграцией спорта

будет облегчаться. Участие в спорте, на общественном уровне защищает от социальной изоляции, а также играет существенную роль в облегчении инклюзивности и интеграции различных социальных групп, меньшинств в общество.

Ключевые слова: спорт, физическая активность, мигранты, культурные связи, интеграция, интеграционная роль, мультикультуральные общества.

THE INTEGRATED ROLE OF SPORTS IN MULTICULTURAL SOCIETIES

N.R. Azizova

Azerbaijan State Academy of Physical Education and Sport
narmin.elyasova@sport.edu.az

Annotation. The purpose of this article is to examine the role of sport in integrating between individuals and groups of different cultural backgrounds. For this purpose, it is necessary to look at the psychology of sports and the social and moral role of sports. Sport plays a major integrative role in multicultural societies. In other words, it aims to explain why we believe that sport can not only facilitate integration, but also identify the diffi-

culties that such attempts may face. Participation in sports at the community level can help protect against social isolation, facilitate inclusion, and promote the integration of different groups and minorities.

Keywords: sports, physical activity, migrants, cultural ties, integration, integrative role, multicultural society.